

Sygn. akt III C 207/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 czerwca 2017r.

Sąd Rejonowy dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi, III Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSR Dominika Chruścielewska

Protokolant: st. sekr. sąd. Michał Zimnowodzki

po rozpoznaniu w dniu 1 czerwca 2017 r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **G. R.**

przeciwko **E. Z.**

o zapłatę 35.000 zł zachowku

1) oddała powództwo;

2) zasądza od G. R. na rzecz E. Z. kwotę 4.817 zł (cztery tysiące osiemset siedemnaście złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

3) przyznaje adw. M. K. kwotę 5.904 zł (pięć tysięcy dziewięćset cztery złote) tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu i nakazuje wypłacić je ze Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi.

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 4 marca 2016 r. powódka G. R. wniosła o zasądzenie na swoją rzecz od pozwanej E. Z. kwoty 35.000 zł tytułem zachowku po zmarłej R. W., z ustawowymi odsetkami od dnia wymagalności. (pozew – k. 2-3)

W odpowiedzi na pozew pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości. (odpowieź na pozew – k. 36)

Postanowieniem z dnia 23 czerwca 2016 r. sąd skierował strony do mediacji (postanowienie – k. 50) Sprzeciw co do prowadzenia mediacji złożyła pozwana (k. 52)

W piśmie z dnia 5 sierpnia 2016 r. powódka sprecyzowała powództwo w ten sposób, iż wniosła o zapłatę kwoty 35.000 zł, oraz podniosła zarzut nieważności załączonej do odpowiedzi na pozew umowy darowizny z uwagi na istnienie stanu wyłączającego świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli przez darczyńcę R. W..(pismo k. 57)

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

R. W. miała dwie córki – G. R. (powódkę) i T. K., która zmarła przed nią pozostawiając córkę – E. Z. (pozwaną).

T. K. zmarła w dniu (...) r. Spadek po niej nabyła wprost w całości córka E. Z..

R. W. zmarła w dniu (...) r. jako wdowa.

Prawomocnym postanowieniem z dnia 22 maja 2015 r. sąd stwierdził, że spadek po R. W. nabyły po połowie G. R. oraz E. Z..

dowód: akt poświadczenia dziedziczenia – k. 42

odpisy aktu zgonu – k. 45

postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku – k. 135

R. W. nie pozostawiła żadnego majątku.

okoliczności niesporne

W dniu 4 maja 2009 r. R. W. darowała swojej córce T. K. lokal mieszkalny położony w Ł. przy ul. (...), objęty księgą wieczystą nr (...). Tego samego dnia nastąpiło wydanie przedmiotu darowizny.

dowód: akt notarialny umowy darowizny – k. 46

Powódka zwracała się do pozwanej o wypłatę zachowku w kwocie 50.000 zł pismem z dnia 22 lipca 2015 r., jednakże pozwana odmówiła spełnienia żądań powódki.

dowód: korespondencja między stronami – k. 14-17

Powyższy stan faktyczny został ustalony w oparciu o złożone dokumenty i okoliczności niesporne. Z uwagi na podniesiony przez powódkę zarzut nieważności umowy darowizny, z uwagi na stan zdrowia spadkodawczyni i występujące u niej zaburzenia pamięci i demencję, powódka złożyła szereg wniosków dowodowych. Były to m. in. wnioski o przesłuchanie świadków, o zwrócenie się o nadesłanie dokumentacji medycznej spadkodawczyni, o dopuszczenie dowodu z opinii biegłych lekarzy neurologa i psychiatry. Wszystkie te wnioski, chociaż częściowo przeprowadzone w toku rozprawy, okazały się całkowicie zbędne dla rozstrzygnięcia sprawy. Z tego powodu dowód z zeznań świadków – M. B., T. R., A. G. i S. K., stron oraz dokumentacja lekarska na k. 62-65, 93-120 zostały pominięte przy ustalaniu stanu faktycznego, chociaż sąd faktycznie przesłuchał tych świadków i strony. Wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłych został oddalony (postanowienie k. 125) z tych samych względów – teza dowodowa, na jaką mieliby odpowiedzieć biegli była irrelevantna dla tej sprawy.

Sąd rejonowy zważył:

Roszczenie jest niezasadne.

Powódka podnosiła, iż ponieważ za życia spadkodawczyni dokonała darowizny wyczerpującej cały spadek, uprawniony do zachowku może dochodzić zapłaty zachowku od obdarowanego. Wskazywała, że wartość darowanego mieszkania wynosiła 140.000 zł, zatem należy jej się ¼ tej wartości czyli kwota 35.000 zł.

Jako podstawę dochodzonego roszczenia należy zatem rozpatrywać art. 1000 § 1 kc, zgodnie z którym jeżeli uprawniony nie może otrzymać należnego mu zachowku od spadkobiercy, lub osoby, na rzecz której został uczyniony zapis windykacyjny, może on żądać od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku.

Jak wskazano już w odpowiedzi na pozew argumentacja powódki byłaby zasadna, gdyby to pozwana otrzymała w darowiznie przedmiotowy lokal mieszkalny od spadkodawczyni – R. W.. W przedmiotowej sprawie pozwana nie spełnia przesłanek z art. 1000 § 1 kc, ponieważ nie jest osobą, na rzecz której została dokonana darowizna. Darowizna lokalu mieszkalnego dokonana została na rzecz matki pozwanej. Pozwana nie ponosi również odpowiedzialności względem powódki, jako spadkobierca ustawowy osoby obdarowanej, ponieważ T. K. zmarła przed darczyńcą (spadkodawczynią), a zatem w dacie jej śmierci nie obciążał jej obowiązek zapłaty na rzecz powódki sumy potrzebnej

do pokrycia zachowku. Roszczenie o zachówek staje się bowiem aktualne dopiero z momentem otwarcia spadku, co stało się (...) r. Pozwana E. Z. nabyła natomiast spadek z dniem jej śmierci, czyli z dniem (...) r., wchodząc w ogół praw i obowiązków majątkowych zmarłej matki. Wśród tych obowiązków nie istniało zobowiązanie do pokrycia zachowku należnego powódce po R. W., która w tej dacie jeszcze żyła.

Reasumując, nie można przyjąć, że pozwana odziedziczyła odpowiedzialność z tytułu zachowku po swojej matce. Pozwana nie ponosi odpowiedzialności za zapłatę należnego powódce zachowku ani jako osoba obdarowana ani jako spadkobierca obdarowanego. Z tego już powodu powództwo podlega oddaleniu.

Odnosząc się do podniesionego przez powódkę zarzutu nieważności załączonej do odpowiedzi na pozew umowy darowizny z uwagi na istnienie stanu wyłączającego świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli przez darczyńcę R. W. należy wskazać, iż nawet uwzględnienie takiego zarzutu przez sąd prowadziłyby do oddalenia powództwa. Z tego też względu wszystkie dowody na tę okoliczność zostały pominięte.

Pozwana podnosiła, iż stan zdrowia spadkodawczyni, występujące u niej zaburzenia pamięci powodowały, że nie mogła ona świadomie i swobodnie wyrazić woli i zawrzeć umowy darowizny z dnia 4 maja 2009 r. Gdyby zarzut powódki okazał się słuszny, oznaczałoby to, że skoro umowa darowizny jest nieważna – a lokal mieszkalny nr (...) położony przy ul. (...) pozostałby własnością R. W.. Wówczas, po śmierci R. W. lokal ten, jako jedyny składnik majątku spadkodawczyni wszedłby w skład spadku. Na podstawie postanowienia sądu z dnia 30 kwietnia 2015 r. o stwierdzeniu nabycia spadku po R. W., prawa do tego lokalu odziedziczyłyby – po 1/2 części powódka G. R. i pozwana E. Z.. W takiej sytuacji powódce również nie przysługiwałoby roszczenie o zachówek, ponieważ była powołana do spadku z ustawy i spadek ten otrzymałaby (nie spełniała zatem przesłanek z art. 991 kc). Uwzględnienie zatem zarzutu podniesionego przez powódkę tym bardziej powoduje, że roszczenie o zachówek jest nieuzasadnione.

Powódka w przypadku oddalenia powództwa wносиła o nieobciążanie jej kosztami postępowania. Należy jednak zauważyć, że powództwo konsekwentnie podtrzymywała, zgłaszała wnioski dowodowe, pomimo zapoznania się z argumentacją strony pozwanej. Stosownie do art. 102 kpc w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami.

Powyższy przepis zezwala sądowi w szczególnie uzasadnionych przypadkach odstąpić od zasady odpowiedzialności za wynik procesu i zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej kosztami w ogóle. To czy dana sytuacja ma walor "szczególnie uzasadnionej" decyduje sąd przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności konkretnej sprawy. Sąd powinien zatem ocenić fakty związane z przebiegiem procesu oraz stan majątkowy i sytuację życiową strony, stosując pryzmat zasad współżycia społecznego. Szczególnie uzasadnionym wypadkiem może być precedensowy charakter sprawy. W niniejszej sprawie nie można uznać, iż mamy do czynienia ze szczególnie uzasadnionym wypadkiem. Sprawa była dość prosta i oczywista, dochodzone roszczenie opierało się na jasno sformułowanych przepisach. Strona pozwana poniosła koszt w postaci wynagrodzenia dla swojego pełnomocnika w kwocie 4.817 zł, zgodnie z § 2 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych. Sprzeczne z zasadami współżycia społecznego byłoby zatem obciążanie tym kosztem pozwanej, która wygrała sprawę, a jej działania nakierowane były jedynie na obronę swoich praw. Z tych względów sąd tylko częściowo uwzględnił wniosek powódki o nieobciążanie jej kosztami procesu i zasądził od niej koszty wynagrodzenia pełnomocnika, zaś w pozostałym zakresie tymi kosztami powódki już nie obciążał, czyli zwłaszcza kosztami opłaty od pozwu w kwocie 1.750 zł.

W pkt 3 wyroku przyznano adw. M. K. od Skarbu Państwa- Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi kwotę 5.904 zł tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu. Wysokość stawki minimalnej w kwocie 4.800 zł ustalono w oparciu o § 8 pkt 5 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu. Stawka minimalna została powiększona o 23% tytułem podatku VAT. Ponieważ pozwana zwolniona jest od kosztów sądowych i przegrała sprawę, zatem wynagrodzenie to pokryte zostało ze Skarbu Państwa.

W świetle powyższych argumentów sąd orzekł jak na wstępie.

Sygn. akt III Cz 1636/17

POSTANOWIENIE

Dnia 5 października 2017 roku

Sąd Okręgowy w Łodzi, III Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym :

Przewodniczący: S.S.O. Sławomir Zieliński

Sędziowie: S.O. Katarzyna Kamińska - Krawczyk

S.R. Wioletta Sychniak

po rozpoznaniu w dniu 5 października 2017 roku

na posiedzeniu niejawnym

w Łodzi

sprawy z powództwa G. R.

przeciwko E. Z.

o zapłatę

na skutek zażalenia powódki

od postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zawartego w punkcie 2. wyroku Sądu Rejonowego dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi

z dnia 13 czerwca 2017 roku

sygn. akt III C 207/16

postanawia :

1. oddalić zażalenie;
2. zasądzić od G. R. na rzecz E. Z. kwotę 225 (dwieście dwadzieścia pięć) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego.;
3. przyznać i nakazać wypłacić ze Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi na rzecz adw. M. K. kwotę 184,50 (sto osiemdziesiąt cztery 50/100) złotych tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu G. R. w postępowaniu zażaleniowym.

Sygn. akt III Cz 1636/17

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem zawartym w punkcie 2. wyroku z dnia 13 czerwca 2017 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi zasądził od powódki G. R. na rzecz pozwanej E. Z. kwotę 4.817 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Dla uzasadnienia swego rozstrzygnięcia Sąd I instancji wskazał, że znajduje ono oparcie w zasadzie odpowiedzialności za wynik sprawy. Jednocześnie wskazał, że nie istnieją podstawy do odstępstwa od tej reguły na rzecz zasady słuszności. Powódka bowiem konsekwentnie podtrzymywała powództwo, zgłaszała wnioski dowodowe, pomimo zapoznania się z argumentacją strony pozwanej.

Zażalenie od powyższego postanowienia złożyła powódka, podnosząc następujące zarzuty:

- naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną ocenę materiału dowodowego w sprawie, w zakresie ustalenia okoliczności mających wpływ na rozstrzygnięcie co do ponoszenia kosztów postępowania tj. nie odniesienie się do sytuacji życiowej i majątkowej powódki, brak rozważenia możliwości nieobciążania powódki kosztami zastępstwa procesowego pozwanej przez pryzmat przedmiotu sprawy i jej znaczenia dla powódki oraz przez odniesienie się do zasad współżycia społecznego;

- naruszenia art. 102 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2005 r., Nr 167, poz. 1398 ze zm.) poprzez błędną jego wykładnię i niezastosowanie skutkujące uznaniem, iż w przedmiotowej sprawie nie zachodzi szczególnie uzasadniony przypadek pozwalający na nieobciążanie powódki obowiązkiem zapłaty na rzecz pozwanej kosztów zastępstwa procesowego.

W oparciu o powołane zarzuty powódka wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia i nieobciążanie jej obowiązkiem zwrotu na rzecz pozwanej kosztów zastępstwa procesowego, ewentualnie o uchylenie pkt 2. wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w tym zakresie przez Sąd I instancji.

Ponadto skarżąca wniosła o zasądzenie na rzecz pełnomocnika powódki z urzędu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu zażaleniowym według norm przepisanych wobec nieuiszczenia tych kosztów w całości ani w części, a także nieobciążanie powódki zwrotem kosztów postępowania zażaleniowego (również w zakresie kosztów zastępstwa procesowego pozwanej) w przypadku nieuwzględnienia zażalenia.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Zażalenie jest niezasadne i podlega oddaleniu.

Na wstępie należy wskazać, iż całkowicie chybiony jest zarzut naruszenia przepisu art. 102 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Wbrew odmiennemu przekonaniu skarżącej Sąd I instancji nie mógł naruszyć powołanego przepisu w sposób przez nią wskazany, albowiem określa on przesłanki przyznania stronie zwolnienia od kosztów sądowych, a przez to nie znajduje w ogóle zastosowania w rozpoznawanej sprawie, w której powódka kwestionuje obciążenie jej kosztami procesu. Można jedynie domyślać się, że intencją powódki reprezentowanej w sprawie przez zawodowego pełnomocnika było powołanie się na przepis art. 102 k.p.c. umożliwiający nieobciążanie strony przegrywającej obowiązkiem zwrotu kosztów na rzecz przeciwnika.

W ocenie Sądu Okręgowego, w okolicznościach rozpoznawanej sprawy, nie było podstaw do odstępstwa od ogólnej reguły odpowiedzialności za wynik sprawy. Przypomnieć wszakże należy, iż przepis art. 102 k.p.c. znajduje zastosowanie jedynie w sytuacjach wyjątkowych, gdy obciążenie strony przegrywającej kosztami procesu naruszałoby zasady słuszności. W oparciu o zasadę słuszności unormowaną w art. 102 k.p.c., w wypadkach szczególne uzasadnionych Sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej kosztami w ogóle. Przepis ten stanowi wyjątek w stosunku do generalnej zasady orzekania o zwrocie kosztów procesu, w myśl której strona przegrywająca sprawę jest zobowiązana zwrócić koszty procesu poniesione przez przeciwnika. Zasada

słuszności jest wyrazem przyznania Sądowi pewnej swobody w przedmiocie orzekania o kosztach procesu, w sytuacji gdy zastosowanie reguły odpowiedzialności za wynik procesu naruszałoby zasady słuszności.

Ustawodawca w treści tego przepisu nie określił kryteriów, którymi Sąd winien się kierować dokonując oceny czy zachodzi „wypadek szczególnie uzasadniony”. W orzecznictwie sądowym i doktrynie ugruntowane jest jednak stanowisko, że do kręgu „wypadków szczególnie uzasadnionych” należą zarówno okoliczności związane z samym przebiegiem procesu, jak i leżące na zewnątrz (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 1974 r., sygn. akt II CZ 223/73).

Jako przykłady okoliczności związanych z samym przebiegiem procesu wskazuje się sytuacje wynikające z charakteru żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenia dla strony, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczeń, przedawnienie, prekluzja. Natomiast przyczyny leżące na zewnątrz są determinowane przez sytuację majątkową i życiową strony, z tym zastrzeżeniem, że niewystarczające jest powoływanie się jedynie na trudną sytuację finansową, nawet jeśli była podstawą zwolnienia od kosztów sądowych i ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Sama sytuacja ekonomiczna strony przegrywającej, nawet tak niekorzystna, że strona bez uszczerbku dla utrzymania własnego i członków rodziny nie byłaby w stanie ponieść kosztów, nie stanowi dostatecznej podstawy zwolnienia - na podstawie art. 102 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2013 r., sygn. akt III CZ 75/12).

Zastosowanie art. 102 k.p.c. powinno być przy tym oceniane w całości okoliczności danej sprawy, które uzasadniałyby odstępstwo od podstawowych zasad decydujących o rozstrzygnięciu w przedmiocie kosztów procesu. Z tego względu ocena stanów faktycznych pod kątem dopuszczalności zastosowania zasady słuszności odnośnie do obowiązku zwrotu kosztów procesu pozostawiona została sądowi, który powinien kierować się w tym zakresie własnym poczuciem sprawiedliwości z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego i może być podważona przez sąd wyższej instancji w zasadzie jedynie wtedy, gdy jest rażąco niesprawiedliwa (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 27 kwietnia 2012 r., sygn. akt V CZ 2/12, LEX nr 1214621; z dnia 1 grudnia 2011 r., sygn. akt I CZ 26/11).

Przenosząc powyższe uwagi na grunt niniejszej sprawy przede wszystkim trzeba mieć na uwadze, iż powódka wytaczając sprawę winna mieć świadomość, że zainicjowanie każdego rodzaju postępowania przed Sądem, może wywołać obowiązek poniesienia kosztów z nim związanych. Ze związanego z tym ryzyka nie zwalnia jej samo subiektywne przekonanie o słuszności dochodzonego roszczenia.

Za odstąpieniem od zasady zwrotu kosztów przeciwnikowi nie przemawia także rodzaj rozpoznawanej sprawy, która ma charakter dość typowy, a rozstrzygane na jej kanwie zagadnienia prawne w świetle dostatecznie ugruntowanego orzecznictwa nie budziły zasadniczych wątpliwości. Wreszcie nie można tracić z pola widzenia postawy procesowej powódki, która do zakończenia postępowania konsekwentnie popierała żądania pozwu, pomimo, iż już w odpowiedzi na pozew pozwana podniosła zarzut braku po jej stronie materialnoprawnej legitymacji w sprawie o zachowek.

Z materiału dowodowego sprawy nie wynika podobnie, aby sytuacja majątkowa powódki uzasadniała nieobciążanie jej obowiązkiem zwrotu kosztów procesu. Skarżąca nie wykazała również, iż cierpi na bardzo poważne dolegliwości, które w ponad przeciętny sposób oddziałują na jej zdrowie, samopoczucie lub egzystencję. Jak zresztą wskazano już wyżej sama zła sytuacja majątkowa strony nie stanowi podstawy do zastosowania dobrodziejstwa przewidzianego przepisem art. 102 k.p.c..

W tym miejscu zachodzi przy tym potrzeba wyjaśnienia, że bez znaczenia dla oceny przesłanek zastosowania przepisu art. 102 k.p.c. pozostaje jednocześnie kwestia ewentualnego przyznania stronie w toku postępowania zwolnienia od kosztów sądowych, bowiem jak stanowi przepis art. 108 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jednolity Dz. U. z 2016 roku, poz. 623) zwolnienie od kosztów sądowych nie zwalnia strony od obowiązku zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi.

Sąd Rejonowy nie naruszył także art. 233 § 1 k.p.c., gdyż poczynione przez niego ustalenia stanu faktycznego są prawidłowe, a postępowanie dowodowe nie jest dotknięte uchybieniami eksponowanymi w zażaleniu.

Mając powyższe na uwadze zażalenie podlegało oddaleniu z mocy art. 385 w związku z art. 397 § 2 k.p.c..

O kosztach postępowania zażaleniowego orzeczono z mocy art. 98 § 1 k.p.c. w związku z art. 108 § 1 k.p.c. w związku z § 2 pkt 3 i § 10 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych z dnia 22 października 2015 roku (Dz.U.2015.1804 ze zm.) stosownie do jego wyniku. Na koszty te złożyła się kwota 225 złotych kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy przyznał także radcy prawnemu M. K. kwotę 184,50 złote wraz z podatkiem VAT tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu zażaleniowym na podstawie § 2 w związku z § 8 pkt 3 i § 16 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz.U. z 2016 r. poz. 1715 ze zm.).